

A független művész nem szájbarágó

Valóságosan megélt és fantáziált emlékekről beszélgetett a tévés munkáról a marketing világra váltó riporter és a nemzetközi táncszínpadok ismert művésze. Nüanszok és érzékeny megközelítések beszélgetése.

Magazin: Milyen volt a gyerekkora?

Teszári Nóra: Átlagos emberek gyerekeként nőttem fel, a szüleim elváltak. Budai lány vagyok, a Marczibányi tér fölött egy társasházban éltünk. Közel volt a belváros, mégis egy fantasztikus, színes és tarka, virágokkal, illatokkal, méhecskékkal teli kert közepén laktunk.

Magazin: Ami inkább a vidéki gyerekeknek adatik meg.

Teszári Nóra: Nekem is jutott egy ilyen idilli hely. Kalózhajó, tündérbert, napsütés: mindenből volt elég. A rengeteg fényre emlékszem leginkább.

Frenák Pál: Ugyanez a világ létezett számomra is, de csak a vágyaimban. A szociális háttér ismeretében – siket- és nagyothalló szülők, nyolcgyermekes család, intézet – sokan talán arra gondolnak, hogy csak és kizárólag rossz emlékeim lehetnek. Ami persze nem igaz. Noha az állam kiemelt a családi környezetből, és radikálisan elválasztott a szüleimtől. Hatévesen árvaházba kerültem, nemcsak a traumát kellett feldolgoznom, de magam mögött kellett hagynom a biztonságot jelentő jelnyelvi kommunikációt is, valóságosan is meg kellett szólalnom. És gyerekként belekerültem a katonás fegyelmet preferáló közegbe.

Magazin: Mind a nyolc gyereket árvaházba küldték?

Frenák Pál: Két testvérem meghalt, egy bátyám 1956-ban disszidált. Ötvenhétben születtem, így őt nem is láttam, csak hatéves koromban, mert akkor az anyám engedélyt kapott rá, hogy kimenjünk hozzá egy hónapra Belgiumba. Akkor láttam először és utoljára, mert nem sokkal később ő is meghalt.

Magazin: Hol volt az árvaház?

Frenák Pál: Balatonszabadiban. Az egyik oldalon rácsok voltak meg sínek, a másik oldalon az, amiről Nóra beszél: kertek, virágok, Balaton. A totális szabadság! Éhezünk és fáztunk, de esténként belekapaszkodtunk az emeletes ágy rácsaiba, és ábrándoztunk, fantáziáltunk. A vágyott világról. Most, felnőttként visszanézve, már látom, milyen sok trauma gyűlt össze az otthonban.

Magazin: Hogyan vezetett az út ebből a kőkemény világból a művészet felé?

Frenák Pál: Éjszaka kiszöktem a hálóból, a tükör előtt illegettem magam. A tükrön túli álmvilágba képzeltem magam. Ott voltak a kertek és a hajók. Meg a testiség. Kerestem azt a férfiembert is, aki majd egyszer leszek... A fantáziám révén mindezt pozitívan éltem meg.

Teszári Nóra: Mikor léptél először a tükör elé?

Frenák Pál: Rögtön, amikor beadtak. Nem aludtam éjszakánként. Magányos, figyelő időszak kezdődött. Megpróbáltam megismerni és megszeretni a tükörben azt a csontos arcú, vékonyka kisfiút. Ez a saját magunkra irányuló feszült, kíváncsisággal teli figyelem egyfajta öngyógyítás is. Az ember kiskamaszként meg akarja ismeri a testét és kísérletezni kezd vele: az öröm és a fájdalom irányába is. Volt, amikor ez a kísérletezés valóban, fizikailag fáj, de a lelki sebeim kezdtek gyógyulni.

Teszári Nóra: Megrázóak a történeteid, lenyűgözve hallgatlak. Ezt éreztem akkor is, amikor az első interjút készítettem veled a Duna TV számára.

Magazin: Már gyerekkorában is műsort vezetett?

Teszári Nóra: Nem is igazán bennem volt fogékonyság az exhibicionizmusra, a tanáraink tereltek a szereplés felé. Otthon inkább visszahúzódó közeg vett körül. Együtt éltünk a nagyszülőkkel, a nagymamám igen szigorú és katolikus elvek mentén értelmezte a világot. Nálunk is volt egy nagy, régi tükör az előszobában, családi örökség.

Magazin: Egy kamasz lány el tudott menni úgy a tükör előtt, hogy nem nézte meg magát benne?

Teszári Nóra: Dehogy! Ilyenkor fontos igazán, hogy az ember észlelje önmagát. A nagymamám viszont nem nézte jó szemmel, ha a húgoddal nézegettük magunkat, számára a hiúság bűnös dolognak számított. Anyukámat nem zavarta, bár ő sem szereplős típus.

Frenák Pál: Valaki csak előcsalta belőled a szereplő embert.

Teszári Nóra: Pompás tanáraink voltak. Arra ösztönöztek, hogy menjek, mondjam, és szavaljak. Korán észrevettem, hogy jó „közvetítőanyag” vagyok, szívesen meghallgatok másokat. Hogy eszköz vagyok: nem a tévé a médium, hanem én. Ha valaki szeretett velem beszélgetni a kamerák előtt, valahogy ezt értékelte bennem.

Magazin: A tánccal nem próbálkozott?

Teszári Nóra: Dehogynem! Anyukám beíratott a Kapás utcai Budai Táncklubba a legendás Berczik Sári nénihez. Amit ott tanultam, egy életre meghatározta a testtudatomat, a harmonikus mozgáshoz, a tánchoz való viszonyomat. Jut eszembe, itt szereztem az első színpadi élményeimet az év végi vizsgaelőadásokon!

Magazin: A tánccal mindenkinek csupa szépséges történet jut eszébe.

Frenák Pál: Nekem nem!

Magazin: Szeret beszélni a tánccal?

Frenák Pál: Őszintén? Nem mindig. Talán úgy tűnhet, hogy ez az egóról szól, de amikor a tánccal kérdezzek, egy idő után elkezdek arról beszélni, amit éppen csinállok vagy tervezek, hiszen nekem abban a pillanatban azt jelenti a tánc. Ez a műfaj egyébként is nehezen ragadható meg verbálisan, meg kell hagyni a nézőnek a szavak nélküli asszociációkat, az átjárhatóság szabadságát. A beszéd ráadásul feszültségforrás is tud lenni számomra. Volt egy tanárom, aki hét-nyolc éves koromban felfedezte, hogy a jelnyelvbe kapaszkodok, s ha visszamaradottnak nem is, de egy kicsit bolondnak gondolt. Láttam ugyan, hogy teátrálisan mozgolódom, megrendeztem például az Ali baba és a negyven rablót az intézetben, de vért izzadtam, ha meg kellett szólalnom. Érdekes, de csak később, Franciaországban kezdtem megbékélni a szóbeliséggel, franciául. Magyarul sokáig nem mertem magam kifejezni.

Teszári Nóra: Azt azért tegyük hozzá, hogy a magyarul adott interjúiban senki sem mondja olyan szépen az „inszpirasziónt”, mint te...

Magazin: A társulat mióta létezik?

Frenák Pál: Franciaországban alapítottam húsz évvel ezelőtt. Nem akartam mindenáron, kellett hozzá tartalom és kifejezési eszköz. Készítettem egy triót, meghívták a produkciót Strasbourgba, a Le Monde pedig írt egy fantasztikus kritikát, ezután jött, jöhetett létre a négy-öt tagból álló,

szabadon mozgó társulat. 1999-ben itt Magyarországon a japán élmények hatására formálódó Tricks & Tracks című darab újabb fordulatot jelentett. Közben rendszeresen hazajártam, a Pecsában és a Trafóban tartott előadások adtak erőt ahhoz, hogy magyar táncosokkal merjem bővíteni a csapatot. Elkezdtem hinni benne. Szabó György, a Trafó korábbi igazgatója segített a magyar társulat létrehozásában.

Magazin:Ma már nem lehet gond a kultúrák közti átjárás, hiszen megszűntek a határok az EU-ban.

Frenák Pál: Tizenkét éve nem volt probléma, most megint az, csak másképp. Energiáim nagy része arramegy el, hogy küzdök az előítéletekkel, s itt is, ott is bizonyítanom kell, hogy ki vagyok. Elkekerítő.

Magazin: A tévzés szünetel, most a Design Terminál kommunikációs vezetője. Ez valami átmeneti állapot?

Teszári Nóra: Nem tudom. A mai tévés generáció már gyakran vándorol; új műsor, új stáb, új struktúra. Igaz, hogy egy 17 éves szakaszt kellett lezárnom, amikor távoztam a közmédiától. Élvezem az új munkámat is, bár a lényem jelentős része most kihasználatlan.

Magazin: A kusza, zavarodott világ mennyire fejezhető ki a tánc eszközeivel? Vagy a művész számára ez az ideális?

Frenák Pál: Ekkora kuszaság nem lehet ideális. Inkább fárasztó, a kreativitást veszélyezteti. Óriási önbizalommal és hittel kell annak rendelkeznie, aki ezen át akarja rágni magát, hogy szabadon, tisztán tudjon alkotni, hogy reflektáljon, de ne kényszeresen, mert a művészetnek nem csak ez a célja. Ha valami túlságosan narratív, anekdotikus dologra vállalkozunk, elalszik a közönség és hazamegy, mert nem ugyanazt akarja hallani, mint a rádióban. Ha a közönség bejön egy Frenák-darabra, abban bízom, hogy olyan scenográfiai megoldásokkal, térrel és energiákkal találkozik, ami zsigerileg hat rá és pozitív lendületet ad.

Magazin: A darabok hatóköre eléggé szűk. A Hymen a Trafóban, a Ha lesz egy férfinak című előadást a Gólem Színházban lehetett látni, igaz, január

29-én új helyszínen az Átrium Film-Színházban búcsúztatják a k.Rush című előadást.

Frenák Pál: Én nagyon szeretném, ha egy-egy darabot bemutatnának például az Operában. Külföldre, nemzeti balett-társulatokhoz hívnak dolgozni, Kassán rendezek, ésmozgásszínházi darabot rendelt tőlem a román Nemzeti Színház Temesvárra is. Tizenhárom fantasztikus művész játssza, a női szerepeket járjuk körül, döbbenetesen izgalmas az egész.

Magazin: Mi dönti el, hogy ki táncolhat a társulatban? A tánctudás?

Frenák Pál: Az nem elég. Szuggesztívnak kell lenni. Ha valaki nem fog meg engem így, ülve, azzal nem tudok együtt dolgozni.

Magazin: Felvételi vizsga sincs?

Frenák Pál: Miután mindenki meg akarna felelni mindenkinek, csalódást okoznánk egymásnak. Nem én válogatom a táncosokat, ők jönnek hozzám.

Teszári Nóra: Nelsont például ajánlották, nem?

Frenák Pál: Nelson Reguerával nyolc éve dolgozom, ő az asszisztensem. Klasszikus technikai rendszerből indult, ki tudott lépni belőle, szólista volt Sydney-ben, eljött utánam Kubából, a negyedét nem tudom megadni neki, amit bárhol megkereshetne, de úgy látszik, szüksége van erre a bizonytalanságra.

Magazin: Mint önnek is.

Frenák Pál: A mindennapi életben nem ártana a nagyobb komfort, de ára van annak, ha valaki szabad.

Magazin: Mit csinál esténként, amikor éppen nem dolgozik?

Frenák Pál: Jövök-megyek, utazok. Romániából Kassára, onnan Párizsba visz az út, nem is olyan sokára talán Amerikába megyünk a társulat egy részével, Budapestet sem fogom hanyagolni. Tanítást vállaltam, kórházakban mozgássérültekkel foglalkozom. Szeretnék jobban rálátni a

kortárs művészetekre, de azért annyira nem szeretnék ráérni, hogy mindig tánccdarabokat nézzek. A színház hosszú nekem, háromnegy órát egy helyben ülni: megerőltető. Inkább filmeket szeretek nézni.

Magazin: Meddig tart a tévétlensége?

Teszári Nóra: Nem tudom, mit hoz a jövő. A tévé elkényeztetett, egymás után jöttek a jó feladatok, s az utolsó hét évben a Dunán azzal is törődtek, hogy a tánc mindig rám találjon. Valahogy úgy érzem, van még ott dolgom... De van két kisgyerekem, egyedül nevelem őket, ezért a nyugodt, kiszámítható életünk az elsődleges szempont.

Frenák Pál: Én például kezdek leszokni a tévéről. Sokféle tematika megjelenik az előadásaimban, például a rasszizmus, a kommunikációképtelenség veszélyeire próbálom a darabjaimban felhívni a figyelmet, de kevés sikerrel, mert a független művész nem lehet didaktikus és szájbarágó. Ugyanakkor mintha a mediatisált világban jelenleg csak a direkt dolgokkal lehetne eredményt elérni. Tervezem, hogy készítek egy új darabot, benne egy erős képpel, amiben az ember szinte letépkedi magáról a bőrrétegeket, s azt kérdi: mi kell belőlem? Tessék, itt az életem, mi kell még!?! Vigyétek!

Teszári Nóra: Ettől most egy kicsit elszomorodtam...